

גיבוש זהות

רונן, 2000

הבדלים בין-תרבותיים באפיוני גיבוש אישיות
בין עולים בני העדה האתיופית לבין "צברים" ילידי הארץ

בסוף גיל ההתבגרות

מאת: נועה ורד – רונן

בהדרכת: פרופ חיה קורץ

עבודת גמר המוגשת כמילוי חלק מהדרישות

לקבלת התואר מוסמך

אוניברסיטת חיפה

הפקולטה לחינוך

החוג לחינוך

אוקטובר 2000

3.2 כלים

שאלון הנחקרים כלל ארבעה כלים

3.2.1 שאלון נתוני רקע

שאלון נתוני רקע בדק את נתונים דמוגרפיים שונים של הנחקרים כגון מין, מוצא תרבותי, שנת עליה, רמת דתיות ומשתנים נוספים הנותנים מידע על מצב סוציו-אקונומי. (ראה נספח מס"1).

3.2.2 LEVINE ET AL ' (1986) –SITA

THE SAPARATION- INDIVIDUATION TEST OF ADOLESCENCE

כלי זה נועד לבדוק ממדים שונים של פרידה ואינדיבידואציה בגיל ההתגברות, בהתבסס על מושגים מהתיאוריה של מאהלר (mahler 1975,1968).

מחקרו של LEVINE (1993,1986) נבנה השאלון המקורי המכיל 103 פריטים, שהנבדק צריך לדרג את מידת התאמתם לעצמו על סולם בן 5 דרגות. מ"אף פעם לא נכון (1) ועד "נכון תמידי" (5). הפריטים מתקבצים יחד ל-9 סולמות של ספרציה – אינדיבידואציה : חרדת נטישה, חרדת היבלעות, חיפוש קירבה, הזדהות עם קבוצת השוואים, הזדהות עם מורים, צורך נארכיסטי, הכחשות תלות, צפייה לדחייה וספרציה בריאה. לדוגמא בסקאלה של ספרציה בריאה נכללו משפטים כגון " להיות לבד נראה לי רעיון מאד מפחיד : בסקאלה של חרדת היבלעות נכללו משפטים כגון " לפעמים הורי כל כך מגינים עלי שאני מרגישה חנוק/ה." (ראה נספח מס"2).

כל נבדק קיבל ציון ממוצע של כל ציוני הפריטים הנכללים באותה הסקאלה. ציון גבוה מעיד על רמה גבוהה של הממד המיוצג בסקאלה. פרטים נוספים אשר כלולים בשאלון הם פריטי התיקוף.

לדוגמא "אין כרגע קרובי משפחה חיים על כדור הארץ". השאלון תורגם מאנגלית לעברית על ידי החוקרת אלפא (1991) אצל אלפא נמצאו שלושה סולמות משמעותיים: חרדת נטישה, מהימנות, $a=0.85$, נרציזם, מהימנות $a=0.79$ וחרדת היבלעות, מהימנות $a=0.70$.

ניתוח גורמים

במחקר זה בוצע בממצאי השאלון ניתוח גורמים, factor analysis, לבדיקת חפיפה בין התקבצות המשתנים לגורמים במחקר זה לבין התפלגות הגורמים במחקרו של Levine (1985-1990) בו נמצאו תשעה גורמים ומחקרה של אלפא, (1991) בו נמצאו שלושה גורמים: חרדת נטישה, נארציזם, וחרדת היבלעות.

בניתוח הגורמים אנו מזהים את השאלות אשר כלל הנחקרים משתי האוכלוסיות הבינו כמתקבצות לאותם נושאים. שאלות אשר היה קושי להבינו, הוצאו מהשאלון תוך שמירה על מהימנות a קרובת.

ניתוח הגורמים ומציאת מהימנות גבוהה לכל גורם עבור כל אחת משתי הקבוצות הנבדקות מאפשרים להשתמש בתוצאות של בני העדה האתיופית כמו בתוצאות של ילידי הארץ ולהשוות ביניהם, משום שמהימנות פנימית גבוהה בכל קבוצת תראה שהשאלון תאים לשתי קבוצות הנבדקים ומהווה בסיס להשוואה משותפת.

ההחלטה לגבי השתייכותו של היגד מסוים לגורם נעשתה תוך התחשבות בגודלו של המדגם ולמובהקות המטען (Stevens, 1986). נבדקו מטענים מעל ל 0.3 המובהקים עבור $a = 0.01$.

בניתוח הגורמים נמצאו ארבעה גורמים אשר התאימו לרוב הגורמים שהוצעו על ידי Levine (1985, 1990) בשאלון המקורי.

ארבעת הגורמים שנמצאו הם חרדת נטישה, נארציזם וסמביזזה, חרדת היבלעות וכחשת תלות וספרציה ללא חרדה. דוגמאות לשאלות הבודקות את הסולמות הם: חרדת נטישה- " להיות לבד נראה לי ראיון מאד מפחיד", נרציזם וסימביזזה – " לפעמים נראה לי שאני כל כך חזק, שאין מטרה אותה לא אוכל להשיג ", חרדת היבלעות וכחשת תלות- " לפעמים הורי כל כך מגינים עלי שאני מרגיש חנוק" וספרציה ללא חרדה- " לחברי ולי יש כמה דברים משותפים ביננו וכמה הבדלים".

כל ממד כולל מספר היגדים ונבדקה המהימנות הפנימית ביניהם כדי שניתן יהיה לאחד אותם לציון אחד.

הפריטים שהוצאו בתהליך ניתוח הגורמים ומציאת מהימנות הנם

4,5,7,9,16,18,20,21,21,22,26,28,34,35,40,48,49,52,53,55,58,59,60,
73,76,84,89,99,100

טבלה מס' 1, מציגה את המאפיינים הפסיכומטריים של הסולמות בשאלון SITA

טבלה מס' 3, המאפיינים הפסיכומטריים של הסולמות בשאלון SITA

שמות הגורמים	מספר הפריטים	פירוט בשאלונים	a קרונבך עבור ילדי אתיופיה	a קרונבך עבור ילדי הארץ
חרדת נטישה	10	03,3,8,10,23,61,62,6 4,90,93,1	0.73	0.6
נרציזם וסימביוזה	26	2,6,11,13,14,17,19,3 2,36,73 43,44,50,54,65,71,7 4,75 81,83,88,91,92,94,9 7,98	0.87	0.81
חרדת היבלעות והכחשת תלות	33	1,12,15,25,27,29,30, 33 38,41,42,47,51,56,5 7 63,66,67,69,70,77,7 8,79 96,80,82,101,102 ,68,85,86,95	0.84	0.88
ספרציה ללא חרדה	6	24,31,39,46,72,87	0.6	0.68

סקאלת חרדת נטישה מתייחסת לצורך של הנחקר בקשר ולחוסר צורך בנפרדות וספרציה ולכן ציון גבוה המראה רמת חרדת נטישה גבוהה, מראה על רמת ספרציה נמוכה.

סקאלת הנארציזם וסימביוזה מתייחסת לתחושת אומניפוטנטיות והתרכזות בעצמי כחלק מהאני המורחב עם האם. ככל שרמת הנארציזם תהיה גבוהה יותר, כך הנחקר פחות זקוק לספרציה מהאם/הורה. חשוב להדגיש שהנארציסטיות היא משאב כוח שהאדם מקבל מאדם שאותו הוא מרגיש

מאוחר והיא נחשבת בדרך כלל בגיל ההתגברות כמקום מפלט עבור המתגבר בהתחלת תהליך הספרציה ואינדיבידואציה כלומר זהו שלב מוקדם בתהליך המגיע בדרך כלל אחרי חרדת הנטישה.

סקאלת חרדת ההיבלעות מעידה על צורך הנחקר בספרציה גדולה יותר ומרחק מהאם /מהורה ולכן רמה גבוהה יותר של חרדת היבלעות והכחשה הגנתית של תלות, מעידה על התמודדות עם תהליך הספרציה ואינדיבידואציה לכיוון צורך בפרידה. הכחשה הגנתית של תלות מעידה על ניסיון להתמודד

עם חרדת הבעלות והכחשת תלות בצורה קיצונית, אופיינית להגנתיות, ולכן היא צעד ראשון לקראת ספרציה.

ספרציה ללא חרדה מראה על יכולת לפרידה ואינדיבידואציה וקבלת העצמי והאחר גם כשונים וגם כדומים. עקב כך היא מעידה על יכולת לקיום קשר רציף ומאוזן.

הניתוחים הסטטיסטיים יתבצעו על ארבעת הסקאלות האלו. לשאר הגורמים לא נמצאה משמעות תיאורטית משותפת מבחינת התימות של הפריטים המתקבצים בהם. הגורמים אשר לא השתמשנו בהם היו משאלת התמזגות עם חברים ועם מורים שני גורמים אשר נכנסו לגורם הנארציזם ומסביוזה יחד עם חיפוש תמיכה והזנה וריכוז עצמי. בנוסף חרדת היבלעות והכחשת תלות נמצאו במחקר זה כגורם אחד וחרדת נטישה התמזגה עם צפייה לדחייה. LEVINE (1994) התייחס לכך שחוקרים הוכיחו כי ניתן להרכיב את ה SITA מפחות משבעה גורמים, והסכים עם כך, במידה בה הגורמים הנם וריאציה מאוחדת של שבעת הגורמים המקוריים.

טבלה 4, מס' 4 מציגה את תוצאות ניתוח הגורמים להיגדים הבודקים את רמת הספרציה ואינדיבידואלציה. (ראה נספח 5)

**EXTENDED VERSION OF – IDENTITY (CROTEVANT & ADAMS 85) 3.2.3
STATUS' EOM EIS-**

THE OBJECTIVE MEASURE OF EGO

EOM-EIS הנו שאלון לדיווח עצמי הבא להעריך את מידת גיבוש זהות האני ע"י סיווגו לאחד מארבעת הרמות שהציע MARCIA (1966). ארבעת האוריינטציות

הם פזירות זהות, סגירות זהות, מורטוריום ומשיג הזהות (GROTEVANT, 1985), DAMS & . השאלון כולל 58 פריטים ומתייחס לשמונה תחומי חיים: מקצוע-7 שאלות, דת -5 שאלות, פוליטיקה-7 שאלות, סגנון חיים-10 שאלות, ידידות-7 שאלות, חברות עם בן המין השני-9 שאלות, תפקיד מיני – 5 שאלות ובילוי -8 שאלות.

בכל תחום ישנם פריטים שמציגים את ארבעת הרמות עפ"י העדר או נוכחות של תקופת החיפוש והתחייבות באותו התחום. פירושו של החיפוש הנו התמודדות פעילה עם קונפליקטים וחיפוש פעיל בין אלטרנטיבות ואילו מחויבות מצינת את מידת ההשתייכות מרגיש כלפי ערכים במגוון חייו.

היחיד באוריינטציה של פזירות זהות לא חווה תהליך חיפוש ולא הגיע למחויבות. היחיד באוריינטציה של סגירות זהות לא חווה תהליך חיפוש אבל חש מחויבות הנובעת מדעות של אחרים, בעיקר של הוריו. היחיד באוריינטציה של מורטוריום חווה תהליך חיפוש פעיל ועדיין לא הגיע למחויבות יציבה ואילו היחיד אשר השיג גיבוש זהות חווה תהליך חיפוש, סיים אותו וחש מחויבות יציבה לגבי ערכים שונים בחייו.

דוגמאות לשאלות הבודקות את הסולמות הם: פזירות זהות- " אני לא חושב על נושאים חברתיים וזה בכלל לא מעסיק אותי", סגירות זהות- " דעותיי לגבי תפקידי נשים וגברים דומות לאלו של הורי", מורטוריום- " אני מנסה לברר לעצמי אילו עבודות יהיו טובות עבורי" והשגת זהות- שקלתי נושאים הקשורים באמונה לי דעה ברורה בנושא".

הנבדק מתבקש לציין לגבי כל פריט עד כמה הוא מאפיין אותו, על פני סולם בן חמש דרגות. (נספח מס"3).

הציון נקבע על ידי ממוצע הציונים בפרטים השייכים לסטטוס זהות מסוים. הרמות נבדלות אחת מהשניה ויחד עם זאת תיתכן חפיפה חלקית בין חלק מהן כך, שהנבדק יכול לקבל פרופיל ציונים המשייך אותו ליותר מסטטוס אחד. במקרה כזה יחשב בשלב "מעבר" מסטטוס לסטטוס.

במחקר של שני מדגים בני 317 ו-274 סטודנטים נמצא כי ה EOM-EIS כולל פריטים מהימנים

ותקפים המודדים היבטים אידיאולוגים ובין- אישיים של זהות האני (1985), (GROTEVANT & ADAMS).

בארץ נבדק הכלי על ידי בן עמי (1989) ופרוכט (1989) והן מדווחות על מקדמי מהימנות ותוקף a קרונברך של 0.75 לסטטוס משיג הזהות, 0.80 למורטוריום, 0.86 לסגירות זהות ו 0.65 לפזירות זהות.

רובינזון (1990) מדווח על 0.73 למשיגי זהות, 0.61 למורטוריום, 0.80 לסגירות זהות ו 0.7 לפזירות זהות.

ניתוח גורמים

במחקר זה בוצע בשאלון וניתוח גורמים, factor analysis.

בניתוח הגורמים אנו מזהים את השאלות אשר כלל הנחקרים משתי האוכלוסיות הבינו כמקבצות לאותם נושאים. שאלות אשר היה קושי להבינן, הוצאו מהשאלון תוך שמירה על מהימנות.

ניתוח הגורמים ומציאת מהימנות גבוהה לכל גורם עבור כל אחת משתי הקבוצות הנבדקות, מאפשרים להשתמש בתוצאות של בני העדה האתיופית כמו בתוצאות של ילדי הארץ ולהשוות ביניהם, משום שמהימנות גבוהה בכל קבוצה תראה שהשאלון מתאים לשתי קבוצות הנבדקים ומהווה בסיס להשוואה מושתפת.

ההחלטה לגבי השתייכותו של היגד מסוים לגורם נעשתה תוך התחשבות בגודלו של המדגם ולמובהקות המטען (1986). נבדקו מטענים מעל ל 0.3 המובהקים עבור אלפא 0.01.

באיחוד ההיגדים לגורמים בדקנו את הממוצע הפשוט של ההיגדים ומקביל בדקנו ממוצע מורכב מציון של כל היגד כפול הציון של מטען השייכות שלו לאותו גורם, על מנת לתת משקל אמיתי לכל היגד בגורם המאחד אותו עם היגדים אחרים. בבדיקה זו עלה כי אין הבדל בין הציונים של הממוצע הרגיל והממוצע המורכב כך שבחנו להשתמש בניתוח, בממוצע הרגיל.

בניתוח הגורמים נמצאו הגורמים " משיג הזהות", " סגירות זהות" ו " פזירות זהות" אשר מתאימים מבחינת תוכנם לגורמים שמצא מחבר השאלון על פי התיאוריה של Marcia (1966-1993).

לאחר הוצאתם מהשאלון של הפריטים אשר לא נמצאו בניתוח הגורמים כמתקבצים ידי שתי הקבוצות הנבדקות לגורמים שנמצאו, נערכה בדיקת מהימנות פנימית בתוך כל קבוצת היגדים עבור כל קבוצת נבדקים. כל ממד כולל מספר היגדים ונבדקה המהימנות הפנימית בניהם כדי שניתן יהיה לאחד אותם לציון אחד.

הפריטים שהוצאו בתהליך ניתוח הגורמים ומציאת מהימנות הנם:

8,10,11,13,14,18,20,22,23,25,30,41,42

טבלה מס" 5 מציגה את תוצאות ניתוח הגורמים להיגדים של סוג גיבוש זהות.

(ראה נספח 6)

טבלה מספר 6 מציגה את המאפיינים של הסולמות בשאלון EOM-EIS

טבלה מס" 6 : המאפיינים הפסיכומטריים של הסולמות בשאלון EOM-EIS

שמות הגורמים	מספר הפריטים	פירוט הפריטים בשאלונים	a קרונברך עבור ילידי אתיופיה	A קרונברך עבור ילידי הארץ
פזירות זהות	13	4,6,7,12,16,19,26,29,32,39,48,51,55	0.74	0.7
סגירות זהות	16	3,38,40,17,21,24,25,27,58,28,34,36,37,45,50,56	0.81	0.78

0.57	0.6	,5,9,15,31,34,35,49,52,53 44	10	מורטוריום
0.62	0.64	1,19,33,36,43,57	6	השגת זהות

3.2.4 STAI , השחמ"ת

שאלון להערכת חרדה מצבית ותכונת חרדה. השאלון פותח על רקע תיאורית החרדה של שפילברגר (1966, 1972, 1975) ותורגם לעברית על ידי טייכמן (ללא שנה). השאלון מיועד למתבגרים מגילאי 16 ומעלה, ומחולק לשני חלקים. (נספח מס" 4).

החלק הראשון בודק חרדה מצבית והחלק השני המיועד להערכת חרדה תכונתית, כאשר בכל אחד מהחלקים יש 20 תיאורים של מצבים רגשיים. על הנבדק לתאר את מצבו הרגשי ברגע הנתון, בשאלון החרדה המצבית, ומצבו בדרך כלל, בשאלון החרדה התכונתית כאשר הוא מתבקש לדרג בין 4 רמות עוצמה.

דוגמא לסולם חרדה מצבית הנו" אני חרד, עכשיו" ולחרדה תכונתית- "אני חרד בדרך כלל". השאלון עמד בביקורת של מהימנות ותוקף, אלפא קרונברך 0.91 (בן המוזג 1991), ונוסה על סוגים שונים של נחקרים במחקרים רבים. טבלה מס" 7 מציגה את בדיקת המהימנות עבור שאלון החרדה המצבית והתכונתית.

טבלה מס" 7 : בדיקת מהימנות עבור שאלון חרדה מצבית ותכונתית

שם שאלון	a קרונברך עבור ילידי אתיופיה	a קרונברך עבור ילידי הארץ
חרדה מצבית	0.75	0.71
חרדה תכונתית	0.70	0.69

7. נספחים

7.1 נספח 1- שאלון נתוני רקע

נא למלא או להקיף את התשובה המתאימה בעיגול:

1. מין: א. א. ב. ב:בת
2. גיל: ----- 3. ישוב מגורים----- 4. מספר נפשות----- החיות בבית בו -----
- חדרים.
5. ארץ לידה שלך: א. ישראל ב.מחוץ לישראל - איפה?-----
6. אם לא נולדת בארץ, שנת עליה:-----
7. ארץ לידה של האב:----- 8. ארץ לידה של האם:-----
9. סטטוס של המשפחה: משפחה חד הורית א.נכון ב: לא נכון
10. השכלת האב: א. יסודי ב. תיכוני ג. על תיכוני ד. אקדמאי(אוניברסיטה, טכניון)
11. השכלת האם: א. יסודי ב. תיכוני ג. על תיכוני ד. אקדמאי(אוניברסיטה, טכניון)
12. מס, אחים/ אחיות(מלבדך)----- 13. השכלת האחים הגדולים (אם יש)-----
14. מקומך בין האחים/ אחיות (בכור, שני, שלישי וכו.)-----
15. האם אתה מגדיר עצמך א. דתי ב. שומר מסורת ג. חילוני ד.אחר
16. שם בית הספר----- 17. כיתה----- 18. מגמה-----

7.4 נספח 4-מבחן שחמ"ת

7.4.1 חרדה מצבית

להלן משפטים בהם אנשים משתמשים לתאר את עצמם. בחר/י בספרה המתאימה לתיאור הרגשתך עכשיו, כלומר ברגע זה.

מאוד	במידה בינונית	במקצת	כלל לא	
4	3	2	1	1. אני מרגישה/שלוה
4	3	2	1	2. אני מרגישה/ה בטוח/ה.
4	3	2	1	3. אני מתוח/ה.
4	3	2	1	4. יש לי רגש חרטה.
4	3	2	1	5. אני מרגישה/ה רגוע/ה.
4	3	2	1	6. אני מרגישה/ה נרגז/ת.
4	3	2	1	7. אני חושש כעת מאסונות שעלולים לקרות.
4	3	2	1	8. אני מרגישה/ה ניתוח/ה.
4	3	2	1	9. אני חרד/ה
4	3	2	1	10. אני חש/ה בנוח.
4	3	2	1	11. יש לי הרגשה של ביטחון עצמי.
4	3	2	1	12. אני מרגישה/ה עצבני/ת.
4	3	2	1	13. אני נפחד/ת.
4	3	2	1	14. אני מרגישה/ה מתיחות רבה.
4	3	2	1	15. אני משוחרר/ת ממתח.
4	3	2	1	16. אני מרגישה/ה מרוצה.
4	3	2	1	17. אני מודאג/ת.
4	3	2	1	18. אני חש/ה התרגשות יתר ומבוכה.
4	3	2	1	19. אני שמח/ה.
4	3	2	1	20. יש לי הרגשה נעימה.

7.4.2 חרדה תכונתית

להלן משפטים בהם אנשים משתמשים לתאר את עצמם. בחר/י בספרה המתאימה לתיאור

הרגשתך בדרך כלל.

מאוד	במידה בינונית	במקצת	כלל לא	
4	3	2	1	1. יש לי הרגשה נעימה.
4	3	2	1	2. אני מתעייף/ת במהירות.
4	3	2	1	3. מתחשק לי לבכות.
4	3	2	1	4. הייתי רוצה להיות מאושר/ת כמו שאחרים נראים.
4	3	2	1	5. אני מפסיד/ה דברים בגלל שאינני מסוגל/ת להתגבר על הקשיים ההולכים ונערמים בדרכי.
4	3	2	1	6. אני מרגיש/ה נינוח/ה.
4	3	2	1	7. אני שקט/ה רגועה ומיושב/ת בדעתי.
4	3	2	1	8. אני מרגיש/ה שאינני מסוגל/ת להתגבר על הקשיים ההולכים ונערמים בדרכי.
4	3	2	1	9. אני מודאג/ת מדי בגלל דבר שבעצם אינו כה חשוב.
4	3	2	1	10. אני מאושר/ת.
4	3	2	1	11. אני נוטה לקבל דברים בצורה קשה.
4	3	2	1	12. חסר לי בטחון עצמי.
4	3	2	1	13. אני מרגיש/ה בטחון.
4	3	2	1	14. אני עצוב/ה.
4	3	2	1	15. אני מרגיש מדוכא/ת.
4	3	2	1	16. אני שבע רצון.
4	3	2	1	17. מחשבה מסוימת בלתי חשובה מתרוצצת במוחי ומטרידה אותי.
4	3	2	1	18. אני מקבל אכזבות בצורה כל כך קשה שאינני מסוגל/ת להרחיק אותן ממחשבתי
4	3	2	1	19. אני אדם יציב.
4	3	2	1	20. כאשר אני חושב/ת על הדברים המעניינים המעסיקים אותי בזמן האחרון אני נכנס/ת למתח ואי שקט..

